

Liselerde Ders Denetimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*

Evaluating the Application of Course Supervision in High School

Hacı İsmail ARSLANTAŞ**, Yunus Emre AVCI***, Rasim TÖSTEN****

Öz: Bu araştırmanın amacı, lise müdürlerinin ders denetimi uygulamalarının liselerde derslere giren alan öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu amaca yönelik olarak Siirt il merkezinde yer alan ve tesadüfi yolla belirlenen 9 lisede görev yapan 50 öğretmenle mülakat yapılmıştır. Araştırma nitel olarak desenlenmiş betimsel bir araştırmadır. Öğretmenlerden detaylı veri toplamak için yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Yapılandırılmış görüşme formu soruları alan yazın ve mevcut uygulamalara bağlı olarak hazırlanıp öğretmen ve okul yöneticileri ile yapılan ön görüşmelerde düzenlenmiştir. Ders denetimi kapsamında öğretmenlerin derste gözlemlenmesini uygun bulup bulmadıkları konusunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu (50 farklı görüşte 23 evet, 11 kısmen evet denildi) akademik gereklilik ve liyakat sahibi kişilerle yapılması koşuluyla denetim amacıyla gözlemlenmeyi uygun ve gerekli bulmuşlardır. Fakat öğretmenlerin yaklaşık üçte birlik kısmı (N:50, f: 14) denetleyici liyakatsizliği, denetimin baskı unsuru olarak kullanılması, sınıf ortamının gizliliğini ihlal etmesi, denetlemeye ihtiyacın olmaması, denetlemenin öğretmene güvensizlik göstergesi olarak görülmesi gibi sebeplerle ders denetimi kapsamında gözlemlenmenin uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Ders denetimi, lise okul müdürü, denetim

Abstract: The aim of this study is to evaluate the course supervision practices of high school principals according to the opinions of the field teachers who take courses in high schools. For this purpose, an interview was conducted with randomly selected 50 teachers who were working in 9 high schools in Siirt city center. The research is a descriptive research designed with qualitative method. To collect detailed data from teachers, interviews were conducted using structured interview form. The questions of the structured interview form were prepared based on the literature and the current practices and arranged in the preliminary interviews with the teachers and school administrators. The questions in the form are revised by the academicians who are experts in the field. The data were analyzed by content analysis technique and expressed as tables. In terms of course supervision, the majority of teachers (from 50 different views, 23 yes, 11 partly yes) found the course supervision as suitable for academic purposes with the condition that it should be conducted with competent people. However, approximately one third of the teachers (N:50, f:14) stated that it was not appropriate to observe within the scope of the course supervision due to supervisory incapability, the use of the control as pressure, the violation of the privacy of the classroom environment, the lack of supervision, and the fact that supervision is seen as an indicator of distrust to the teacher.

Keywords: Class inspection, high school administrator, inspection

Giriş

Denetim, yönetim süreci ile birlikte bir bütün içerisinde. Eğitim sisteminde denetimin amacı, okulun etkililiğini ve verimliliğini sağlamaktır. Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli ölçüde belirleyici olarak kabul edilen öğretmenlerin insan gücünün yetiştirilmesinde gelişen ve değişen dünyada, görevlerini layıkıyla yerine getirebilmeleri, özel alan, pedagojik formasyon ve genel kültür bilgilerinin hizmet süresince yenilenmesi ve geliştirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Son yıllarda Türkiye’de öğretmen veya ders denetimi, eğitim müfettişleri ve bakanlık müfettişleri eliyle yürütülmekteydi. Eğitim sistemindeki yeniliklerle birlikte denetçilik sisteminde de ara ara yeni düzenlemeler yapılmıştır. 2010 yılının ilk altı ayı içerisinde en köklü değişim gerçekleşmiş, yapılan bu düzenlemelerle eğitim denetçilerine ait görevler yeniden düzenlenmiştir. Yeni tanımlanan

* Bu çalışmanın bir bölümü 27-30 Haziran 2018 tarihinde Bakü-Azerbaycan’da gerçekleşen IV. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur

** Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Mersin-Türkiye, ORCID: 0000-0001-2345-6789, e-posta: adaca66@hotmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Siirt- Türkiye, ORCID: 0000-0002-1361-1463, e-posta: yunusavci@hotmail.com

**** Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, BESYO, Siirt- Türkiye, ORCID: 0000-0001-5135-7286, e-posta: rasimtosten@hotmail.com

maarif müfettişlerinin görevleri arasında son olarak 2014 ve 2016'da gerçekleşen değişikliklerle birlikte öğretmen denetimi yer almıştır. Bu nedenle, evvelce belirlenen mevzuata göre eğitim müfettişlerince yapılan öğretmenlerin ders denetimi tamamen okul müdürlerine verilmiştir (MEB, 2000). Söz konusu gelişme sonrasında ders denetiminin okul müdürlerince yapılması, iş yükü ve yeterlik gibi konular tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Denetim

Denetim; çalışmaları değerlendirmek ve denetlemek, daha işlevsel hale gelmelerini sağlamak amacıyla, bu alanda çalışanlara tavsiyelerde bulunmak, yetişmelerinde ve çalışmalarında rehberlik aracılığı ile yardımcı olmak gibi çok kapsamlı bir hizmet alanını ele alan kavram olarak değerlendirilmiştir (Çetin, 2012). Farklı bir tanımında ise Taymaz (2010), kurumda çalışanların görevlerinin eksikliklerinin ortaya konulması ve görevlerinin yapıma şeklinin gözlenmesi bunların düzeltilebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması, sorunların çözümü, yönetimin geliştirilmesi ve yeniliklerin tanıtılmasını sağlayarak elde edileceğini ifade etmiştir

Çağdaş denetim ise; uygulama ve plânlamaların amaca ulaşip ulaşmadığının belirlenmesi, varsa sapmaların ve eksikliklerin düzeltilmesi amacı ile birlikte, çalışanların ve kurumun sürekli gelişimini sağlamaya yönelik hedeflerin belirlenmesinin de amaçladığı belirtilerek yapılan çalışmalardan istenilen verimin alınmasının, faaliyetlerin başarı ile sürdürülebilmesinin, beklenen fayda ve gelişimin sağlanmasının, sürekli ve etkili bir denetimle gerçekleştirilebileceği, şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2005).

Okullarda denetiminin gelişimi

1839 yılında Osmanlı'da eğitimde modernleşme sürecinin başladığı, bu süreçte denetim olgusunun farklı bir boyut kazandığı söylenebilir. Denetim olgusu her ne kadar insanlık tarihi kadar eskiye götürmek mümkün olsa da okullarda modern denetim algısında bu dönemde önemli temellendirmelere geçildiği söz edilebilir (Şahin, Elçiçek ve Tösten, 2013). Merkezi bir denetime tabi olmadıkları belirtilen geleneksel mahalle mekteplerinin Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nda zikredildiği belirtilmektedir (Somel, 2001).

Okulların kurucularının kayıt kabul ve personel gibi işlerinin yanı sıra bir takım idari ve mali işleri de gözettikleri ifade edilmektedir (Başgöz, 2005). Ancak geleneksel okullarda ders denetiminin yapıldığıyla ilgili bilgi bulunmadığı gibi merkeze bağlı sıbyan mekteplerinin ve rüştiyelerin açılmasıyla, merkezi ve yerel tüm okulların denetimiyle ilgili denetçilerin yani muinlerin var olduğu anlaşılmaktadır (Su, 1974; Akt. MEB, 2013). Daha sonrasında 1846'da ders denetimi ve benzer uygulamaların başladığından söz edilebilir (Aydın, 1986).

Muin kelimesi denetçi anlamının yanında, köken olarak rehberlik eden, yardımcı olan anlamına da gelirken; müfettiş sözcüğü 1862'de teftiş esasları belirtilerek kullanılmıştır (Buluç, 1997). 1876'da yayınlanan bir talimatla Müfettişlerin düzenli olarak ders denetimiyle görevlendirilmesinin başladığı düşünülmektedir (Akyüz, 2005). Taşrada valiye bağlı ve merkezde bakanlığa bağlı çalışan farklı denetçi grubunun istihdam edilmesi ikinci meşrutiyet döneminde ilköğretimin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkmıştır (Binbaşıoğlu, 2005). Günümüze kadar gelen eğitim denetimi anlayışının Osmanlı devletinden geldiği ve Cumhuriyetin ilk zamanlarında oluşturulduğu görülmektedir (Çelebi ve Asan, 2016). Liselerin merkezde görevli bakanlık müfettişleri eliyle, taşrada ise ilk ve ortaokulların valiliklere bağlı ilköğretim müfettişleri tarafından denetlenmesi cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Bu ikili örgüt yapısının son bulması 2014'de maarif müfettişlerinin görev alanlarının belirlenmesiyle olmuştur. Kurum ve ders denetimi olarak ikiye ayrılan düzenli görevlerinin yanı sıra müfettişlere soruşturma yapma yetkisi de verilmiştir.

Maarif müfettişleri Millî Eğitim Bakanlığı adına denetim görevini yapmaktadır. MEB'de görev yapan maarif müfettişleri ya başarılı sicile sahip öğretmenler arasından sınav kazanmış ve sınavın sonunda 3 yıllık müfettiş yardımcılığı yaptıktan sonra tekrar sınava tabi tutularak yeterli görülenler arasından; öğretmenler arasından 8 yıl öğretmenlik ve idarecilik yapmış, ya da üniversitelerin Eğitim Bilimleri Bölümlerinin Eğitim Yöneticiliği Teftişi ve Planlaması programlarının mezunları olup seçilerek müfettiş olarak atanmış kişilerden oluştuğu bilinmektedir. Bu müfettişlerin lisans ve üstü eğitim düzeyleri olmalıdır (6528 sayılı kanun; Resmi Gazete, 2014)

Denetim alanında en köklü değişim dört ayrı yasal düzenleme ile 2010'lu yıllarda yaşanmıştır. Bunlardan ilki MEB örgüt yapısında 5984 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonucunda çıkmış (Resmî Gazete, 2010). İkincisi, Millî Eğitim Bakanlığının teşkilat yapısının tekrardan düzenlenmesi

çerçevesinde Rehberlik ve Denetim Başkanlığına dönüştürülen Teftiş Kurulu Başkanlığıyla ilgili 652 sayılı KHK ile ilgili düzenlemedir (Resmî Gazete, 2011). Bu düzenlemede “il eğitim denetmenleri” ve “millî eğitim denetçileri” tanımlamaları yapılmıştır. Üçüncüde, “Maarif müfettişlerinin” görev alanlarının tek çatı altında birleştirilmesi 6528 sayılı kanunla gelen değişikliktir (Resmî Gazete, 2014). Burada öğretmen denetiminin maarif müfettişlerince yapılması ile ilgili husus yasadan çıkarılmıştır.

Son olarak 2016’daki değişiklikle de Rehberlik ve Denetim Başkanlığı olarak devam eden kurumun adı tekrardan Teftiş Kurulu Başkanlığı olarak değiştirilmiş, Millî eğitime bağlı Teftiş Kurulu Başkanlığında görevli maarif müfettişlerinin unvanı bakanlık maarif müfettişi olarak düzenlenmiştir (Resmî Gazete, 2016). Bakanlıkta maarif müfettişi olarak seçilecekler Millî eğitim bünyesinde maarif müfettişi olarak görev yapanlar arasından mülakat yolu ile seçileceklerden oluşur.

Daha önce maarif müfettişleri tarafından denetimleri yapılan illerdeki ilköğretim, okulöncesi, özel öğretim kurumları ve ortaöğretim de görev yapan idareci ve öğretmenlerin 2014’ten sonraki düzenlemeyle öğretmen denetimlerini yapma yetkisi okul müdürlerine verilmiştir. Okul müdürlerinin öğretmenleri denetleyebilme yeterliliklerinin olup olmadığı Okul müdürleri tarafından öğretmenlerin denetimlerine ve performans dayalı değerlendirme notları verilmesiyle birlikte tartışma konusu olmuştur (Resmî Gazete, 2014).

Ders denetimi

Genel anlamıyla ders denetimi “öğretmenin anlattığı ders sırasındaki denetimi” olarak ifade edebiliriz. Bir başka ifade ile ders denetimi, öğretici olarak öğretim kurumunda görevli öğretmenlerin eğitim ve öğretim etkinliklerindeki faaliyetlerin izlenmesi, gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi ile bir bütündür (Taymaz, 2005).

Ders denetimi, eğitim denetimi içinde özel bir yere sahiptir. Çünkü eğitimden beklenen hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için yapılan etkinliklerin merkezinde öğretimsel etkinlikler bulunmaktadır. Öğretimsel etkinliklerin de çok önemli bir kısmını sınıf içerisindeki ders etkinlikleri oluşturmaktadır. Bu nedenlerle ders denetimi, öğretmenin rehberliğinde yapılan bütün sınıf içi öğretimsel etkinlikleri kapsamaktadır. Bu bağlamda zaman yönetimi, öğretmen-öğrenci iletişimi, içerik düzenleme, kazanımlara uygun strateji-yöntem ve teknikleri belirleme ve uygulama, öğretim zamanını etkili kullanma, sorun davranışların yönetimi, uygun ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerini kullanma gibi hususlar ders denetiminin kapsamına girmektedir. Taymaz (2015), ders denetimini öğretmenin kendi branşındaki yetişkinliğini, pedagojik gelişimini, çalışmasını ve görevine bağlılığını, öğrendiği eğitimsel teknikleri kullanmadaki yeterliliğini, ders programı doğrultusunda öğrencilerini öngörülen amaçlara göre yetiştirip yetiştirmediği gibi konuları ele alarak değerlendirmekte; ders denetiminde sadece belirlenen ders saatlerindeki çalışmalarının değerlendirilmesi ile yetinilmeyerek öğretmenin yıllık ders planı ve müfredat programını hangi hususları ne kadar uygulamış olduğu, yaptığı yazılı yoklamalar, soru düzenlemedeki yeterliliği, yaptırdığı ödevler, öğrencileri bireysel çalışmalara yöneltme de gösterdiği üstün başarı, çalışmalarında ve temrinlerde sağladığı bilgi ve maharet seviyesi, okul içindeki ve dışındaki faaliyetleri ve davranışları da öğretmenin denetlenmesi kapsamında ele almaktadır.

2508 sayılı Tebliğler Dergisindeki ifadeye göre ise “okul müdürünün görevleri yetkileri ve sorumlulukları” başlığı altında belirtilmiş görevlerinden, öğretmen denetimi ile ilgili olan bazı maddeler şu şekildedir (MEB, 2000):

- Millî Eğitimin Temel Kanunlarında sıralanan temel amaç ve ilkelerle birlikte okulun özel amaçlarını gerçekleştirebilmek için çalışmalar yapar yapılan çalışmaları uygular ve son olarak denetler. Eğitim-öğretim ve bununla birlikte yönetimin de bir disiplin içerisinde idaresini sağlamak,
- Günlük plan ve Senelik ünitelerin eğitim programına göre hazırlanmasına katkı sağlar ve geri kalan çalışmalarda yol gösterici olur ve bunları denetler. Öğretmenlerden eğitim öğretim takvimi için yıllık plan alır, aldığı bu planların uygulanıp uygulanmadığını denetler ve planlananları tasdik eder,
- Öğretmenlerin kendi çalışmış olduğu alanlarda kendini yetiştirmeleri konusunda gerekenleri yaparak teşvik eder ve meslekleriyle ilgili konularda gerekli her türlü tedbiri alır.
- Çalışanların motivasyonunu ve performansını sürekli takip edip değerlendirerek herhangi bir olumsuzluk tespit ettiği durumda bunun sebeplerini araştırır, iş başında yetişmelerini sağlar,

onlara rehberlik eder, personelin kabiliyetlerini göz önünde bulundurarak istihdam eder, mevcut konularından daha üst kademelere hazırlanmalarına yardımcı olmak,

- Öğretmenlerin spor salonları, kütüphane ve laboratuvar gibi tesisleri kullanmalarını izlemek.

Yukarıda belirtilen hususlardan da anlaşılacağı gibi, MEB (2000) de okul müdürleri tarafından açıkça belirlenen görevleriyle ilgili bu maddelerin bazıları doğrudan öğretmenlerin denetimi, bazıları ise ders denetimiyle ilgilidir. Dolayısıyla görev tanımı içerisinde okul müdürlerini ilgilendiren bu hususlar 2014 yılında yapılan düzenleme ile okul müdürleri tarafından ders denetimi yapmasının yasal dayanağını oluşturmaktadır.

Yöneticilerin veya okul müdürlerinin öğretmenin mesai arkadaşı olması ve çoğu okul yöneticilerinin denetim için özel bir eğitim almamış olması ve bunun gibi durumlar müdür denetiminin olası olumsuzlukları olmakla birlikte daha sık ders denetimi yapma olanağı ve öğretmenlerin müdürler tarafından kolaylıkla ulaşılabilir olması vb. durumlar ise müdürlerin ders denetimlerinin olumlu yanları olduğu düşünülmektedir.

2508 sayılı Tebliğler Dergisinin 13. Maddesinde Müdürlerin ders denetim görevi “Öğretmenlerin kendi mesleklerinde gelişmelerini teşvik eder ve bu hususta gerekli bütün tedbirleri alır. Ders yılının belirli dönemlerinde öğretmenlerin derslerini ve ders dışındaki çeşitli faaliyetlerini yakından izler.” şeklinde belirtildiği halde Yılmaz (2009), idarecilerin zamanlarının büyük bir bölümünü yönetsel işlere ayırmakta olduğunu ve bunun yanında eğitim öğretimin geliştirilmesi iyileştirilmesi ile ilgili bir çok etkinliği ihmal ettiklerini, yöneticilerin yöneticiliğin bürokratik kısmı ile daha çok ilgilendikleri; program geliştirme, değerlendirme, denetim, iş görenlerin geliştirilmesi ve etkinliğinin artırılması gibi faaliyetleri daha az yaptıklarını ya da hiçbir zaman yapmadıkları şeklinde yorumlanmaya müsait olduğunu söylemiştir. Buna ek olarak, ülkemizde okul yöneticiliğinin meslekleşmemesi ve okul yöneticilerinin büyük bir çoğunluğunun yöneticilik eğitimi almamış olması ders denetimi veya öğretmen denetiminin sağlıklı yapılmasını güçleştirdiği söylenebilir.

Gürsoy’a (1977; Akt. Taymaz, 2015) göre eğitimin temel taşı öğretmenin sürekli gelişen teknoloji, çağın getirdiği yenilikler karşısında başarısını sürdürebilmesi için sürekli olarak geliştirilmesi ve eğitim etkinliklerinde desteklenmesi gerekir. Öğretmenlere yapılacak olan her türlü yardımın, kuşkusuz öğrencilere yapılan yardımın yerine geçeceği unutulmamalıdır. Öğretmenlere bu sisteminde en etkili yardımı yapacaklar arasında müfettişlerin gelmesi gerekir. Eğitimci olarak öğretmenlerin etkinliklerinde her zaman yanlarında olmalı ve bir öğretici bir rehber ve yöneltici olarak üstüne düşeni yapmalı, fakat günümüz eğitim düzenimiz de bu görevi beklentiler doğrultusunda hakkıyla yerine getirdiğini söylemek bir hayli zordur.

Milli Eğitim Bakanlığı Denetim Kurulu Yönetmeliği'nin 62. maddesinde, öğretmenlere yapılacak olan ders denetimleri esas olarak genel denetimler ile birlikte veya bu denetimden ayrı olarak yapılır. Uygulanacak bu denetimlerde ise öğretmenlerin, göreve bağlılıkları, sadakatleri, çalışmaları, öğretim metotlarını uygulamadaki yeterlikleri, kendi alanlarındaki yetkinlikleri, sosyal faaliyet ve ikili ilişkileri, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öngörülen hedeflerine ulaşılması yönündeki çabaları, öğrencilerin yetişme düzeylerine etkisi ve derslerde elde edilen sonuçların okuldaki eğitim ortamına ve çevreye yansımaları gibi çeşitli konular ele alınır (MEB, 1993).

Denetimde asıl amaç, eylem ile hedefler arasındaki tutarlılık veya uyumun güçlendirilmesini sağlamaktır. Etkili bir yönetimin olmadığı yerde denetimden söz etmek mümkün değildir. Özünde denetim, yönetsel iş ve eylemlerde çalışmakta olan sistemi keyfiliğe yani sapmalara karşı etkili şekilde koruyan bir araç özelliği de taşıdığı belirtilir (Uluğ, 2013). Eğitim sisteminde denetimin esas amacı öğretim sürecini geliştirmek; dolayısıyla öğretmeni mesleğini etkili bir şekilde gerçekleştirecek yetkinliğe ulaştırmak için gerekli rehberliği yapmaktır. Dolayısıyla okul yöneticilerinin ders denetimlerinde rehberlik konusunun incelenmesi önemli görülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, lise müdürlerinin ders denetimi uygulamalarının liselerde derslere giren alan öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesidir.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın modeli

Bu çalışma nitel yöntemle desenlenmiş betimsel bir araştırmadır. Betimsel nitelikte olan bu araştırmada var olan durumu saptamaya yönelik tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yöntemleridir (Fraenkel ve Wallen, 2006).

Veri toplama aracı

Bu araştırmanın verileri araştırmacılarca hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu sorularının öğretmenlerle yapılan mülakatlarda cevaplandırılması yoluyla toplanmıştır. Yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı deneğe sormak istediği soruları önceden hazırlar. Hazırlanan bu sorular her katılımcıya belli bir sistem çerçevesinde sorulur. Katılımcılardan her katılımcıya aynı soruların sorulduğu görüşmede aynı cevapları vermemelerini sağlamak amacıyla ayrıntıya inebilmeleri sağlanır (Altunışık, Coşkun, Yıldırım ve Bayraktaroğlu, 2001). Araştırmada kullanılan görüşme formu taslağı araştırmacılarca hazırlanmış ve yapılandırılmış taslak görüşme formu öğretmenler ve idarecilerle görüşüldükten sonra son hali verilmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma gurubu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Siirt il merkezlerinde yer alan 9 kamu lisesinde görev yapan 50 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulmasında ölçüt örneklemeye gidilmiş ve araştırmacıların ulaşım bakımından kolay ulaşabileceği okullar tercih edilmiştir. Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özellikleri verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Öğretmenler	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Ders Denetimi Deneyimi/Adedi
Öğretmen 1 (Ö1)	Erkek	7 yıl	Hayır
Öğretmen 2 (Ö2)	Erkek	8	Hayır
Öğretmen 3 (Ö3)	Erkek	5	4 adet
Öğretmen 4 (Ö4)	Kadın	2	2 adet
Öğretmen 5 (Ö5)	Erkek	4	8 adet
Öğretmen 6 (Ö6)	Erkek	8	Hayır
Öğretmen 7 (Ö7)	Erkek	20	4 adet
Öğretmen 8 (Ö8)	Erkek	3	Hayır
Öğretmen 9 (Ö9)	Kadın	2	Hayır
Öğretmen 10	Kadın	2	2 adet
Öğretmen 11	Kadın	4	Hayır
Öğretmen 12	Kadın	2	Hayır
Öğretmen 13	Erkek	21	13 adet
Öğretmen 14	Erkek	5	2 adet
Öğretmen 15	Kadın	3	4 adet
Öğretmen 16	Erkek	12	Hayır
Öğretmen 17	Erkek	4	3 adet
Öğretmen 18	Kadın	3	Hayır
Öğretmen 19	Erkek	3	2 adet
Öğretmen 20	Erkek	14	8 adet
Öğretmen 21	Erkek	19	8 adet
Öğretmen 22	Kadın	13	1 adet
Öğretmen 23	Kadın	2	3 adet
Öğretmen 24	Kadın	2	2 adet
Öğretmen 25	Erkek	14	3 adet

Öğretmen 26	Erkek	6	1 adet
Öğretmen 27	Erkek	23	10 adet
Öğretmen 28	Erkek	6	Hayır
Öğretmen 29	Kadın	17	1 adet
Öğretmen 30	Kadın	2	2 adet
Öğretmen 31	Erkek	17	2 adet
Öğretmen 32	Erkek	3	1 adet
Öğretmen 33	Kadın	4	Hayır
Öğretmen 34	Kadın	5	Hayır
Öğretmen 35	Erkek	6	2 adet
Öğretmen 36	Erkek	16	Hayır
Öğretmen 37	Kadın	14	4 adet
Öğretmen 38	Kadın	14	Hayır
Öğretmen 39	Erkek	18	2 adet
Öğretmen 40	Erkek	15	2 adet
Öğretmen 41	Kadın	5	Hayır
Öğretmen 42	Erkek	6	2 adet
Öğretmen 43	Erkek	14	3 adet
Öğretmen 44 (Ö4)	Kadın	4	Hayır
Öğretmen 45	Kadın	16	2 adet
Öğretmen 46	Erkek	21	Hayır
Öğretmen 47	Erkek	15	Hayır
Öğretmen 48	Erkek	25	12 adet
Öğretmen 49	Erkek	10	1 adet
Öğretmen 50	Erkek	29	4 adet

Verilerin toplanması

Siirt merkezde yer alan kamuya bağlı 9 liseye gidilerek 50 alan öğretmeniyle görüşmeler yapılmıştır. Yapılandırılmış görüşme formu soruları öğretmenlere yöneltilmiş ve görüşme esnasında verilen yanıtlar araştırmacılar tarafından görüşme formlarına kayıt edilmiştir. Katılımcılara gönüllülük esasına dayalı olarak “katılımcı onam formu” imzalatılmıştır.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öğretmenlerle yapılan mülakatlar esnasında toplanan yapılandırılmış görüşme formu verileri betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden- sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir. Betimsel analiz dört temel basamaktan oluşur; betimsel analiz için çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır. Betimsel analizde asıl amaç olayı olduğu gibi özetlemek olduğu için alıntılara da yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmada güvenilirliğin sağlanması için verilerle ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiş, doğrudan alıntılarla inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde araştırmacıların ortak görüşü doğrultusunda temalar kurulmuş olup üzerinde uzlaşma sağlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Ders denetiminde denetim amaçlı gözlenmenin uygunluğu

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler esnasında öğretmenlere “Öğretmenlerin derslerde denetim amaçlı gözlenmesini uygun buluyor musunuz? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen yanıtları kategorize edilirken bazı öğretmenler birden fazla kategoride görüş bildirdiği görülmüştür. Genel olarak öğretmenler derslerin denetim amaçlı gözlenmesiyle ilgili olarak 23 öğretmen ders denetimini akademik

gereklik sebebiyle uygun bulmaktadır. 11 öğretmen denetleyicinin liyakatsiz olabilmesi gibi çekincelerinden dolayı kısmen uygun bulmakla beraber 16 öğretmen; ihtiyacın olmaması, gizliliği ihlal etmesi, baskı unsuru oluşturması, denetleyicilerin liyakatsizliği ve denetimi güvensizlik göstergesi olarak kabul etmesi gibi sebeplerle ders denetimini uygun bulmamıştır (Tablo 2).

Tablo 2.
Ders Denetimi Kapsamında Gözlemlemenin Uygunluğu

	Kodlar	f
Evet	Akademik gereklik	23
	Liyakat/liyakatsizlik	11
Hayır	Denetleyicinin liyakatsizliği	3
	Baskı unsuru olarak kullanılma	5
	Gizliliği ihlal etmesi	3
	İhtiyacın olmaması	5
	Güvensizlik göstergesi olması	1
	Toplam	

Tabloda belirtilen kategorilere ait öğretmen görüşlerinin hangi öğretmene ait olduğu verilen örnek cümlelerde cümle sonuna eklenmiştir (Örneğin Öğretmen 1 = Ö1 olarak yazılmıştır). Böylece öğretmen özelliklerini barındıran tablo 1'e bakılarak her bir örnek cümleyi kullanan öğretmen özelliklerine bakılabilir. Öğretmen ifadelerine doğrudan yapılan alıntılar verilen cevapların kategorik sırasına uygun olarak her başlık altında sırayla verilmiştir. Ders denetimi kapsamında gözlenmeyi uygun bularak gerekçe olarak akademik gerekliliğe vurgu yapan öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

“Uygun buluyorum. Çünkü ders denetiminin yapıldığı dönemde öğretmenler her yönüyle daha hazırlıklı bir şekilde derse giriyorlardı. Hem rehberlik hem de denetim amaçlı yapılan teftiş çalışmaları öğretmenin eksikleri görüp gidermelerine vesile olabiliyordu. Yıllık planlar, zümre planları, günlük derse hazırlık çalışmaları daha titiz bir şekilde yapılıyordu. Bu da derslerin verimliliğini artırır haliyle” (Ö7).

“Uygun buluyorum. Öğretmenlerin derse daha hazırlıklı gelmesi için gereklidir. Ders esnasında karşılaşılan durumların değerlendirilmesi için derslerde denetim amaçlı gözlenmesi gerekir” (Ö13).

“Evet, öğretmenin derste başka bir kişi tarafından gözlenmesi olabilecek hataların önlenmesi anlamında önemli katkılar sağlayacaktır. Öğretmenin kendini geliştirmesi için yol gösterici olacaktır. Tecrübelerin ve iyi örneklerin anlatılması bunların çoğalması için iyi fırsatlar sunacaktır. Sınıf yönetiminin daha iyi olmasını sağlayacaktır. Bütün bunların ötesinde denetimin iyi niyetli yapılması gerekmektedir” (Ö20).

“Evet. Özellikle mesleğin ilk yıllarında dışarıdan bir gözlemin oldukça faydalı olduğu kanaatindeyim. Deneyimli kişilerin tecrübelerini paylaştığında, ders sonrası fikirleri belirttiğinde olumlu sonuçları oluşturacağını düşünüyorum. Her öğretmenin anlatım tarzı farklı olduğundan denetim sonrası yapılan konuşmalardan kendi payımıza düşeni çıkarıp olumlu yönde değişiklik yapabiliriz. Ancak bu değerlendirmeler motive edici olmalıdır” (Ö30).

Ders denetimi kapsamında gözlenmeyi kısmen uygun bularak çekince olarak denetleyicilerin liyakatsiz olabileme ihtimaline değinen öğretmenlerin fikirleri şu şekildedir:

“Kısmen evet diyorum özellikle ders denetimini yapan kişi aynı branşta ve yetkin biri değil ise uygun olmaz ama istenilen özelliklerde ise gayet uygundur” (Ö1).

“Kimin denetlediğine bağlıdır. Alanında nitelik sahibi, olumlu katkı sağlayacak biriye uygun buluyorum. Fakat ülkemizde liyakatsizler de iş başına getirildiğinden kısmen evet diyebilirim” (Ö5).

Ders denetimi kapsamında gözlenmeyi uygun bulmayan öğretmenin gerekçe olarak denetleyicinin liyakatsizliğine değinmesi şu şekilde örneklenebilir:

“Hayır, tabi ki uygun bulmuyorum. Öncelikle, denetleyen kişi yetkin biri olacak mı? Sanmıyorum. Bir denetçini denetleme yeterliklerine sahip olmasına ek olarak alan uzmanlığına da sahip olması gerekir ki verimli denetim yapabilsin. Öğretmenlerden beklenen alan uzmanlığı, pedagojik formasyon bilgisi ve genel kültür bilgisine denetleyicilerimiz ne kadar sahip acaba?” (Ö8)

Derste gözlenmeyi uygun bulmayarak denetlemenin bir baskı unsuru olarak kullanıldığına işaret eden öğretmenlerin fikirleri şu şekildedir:

“Hayır, uygun bulmuyorum. Sınıf öğretmenin mahremiyet alanıdır. Öğretmen baskı altında tutulamaz. Kendini nasıl ifade etmek istiyorsa o şekilde ifade etmelidir. Herhangi bir denetimin etkisi ve baskısı altında kendini rahat hissedemez” (Ö14).

“Hayır, bulmuyorum. Çünkü öğretmen özgür olmalı. Denetim bir baskı unsuru olarak kullanılmamalı. Öğretmeni kasarsanız çalışmak istemez. Siz ilk önce öğretmenimize güveneceksiniz ve ona göre dönütler alacaksınız. İşini iyi yapan öğretmeni ödüllendireceksiniz yapmayı ise seminer vererek o öğretmeni kazanmalısınız” (Ö49).

Ders denetimi kapsamında gözlenmeyi uygun bulmayıp gerekçe olarak gözlenmeye ihtiyacın olmadığını belirten öğretmenin ifadesi şu şekildedir:

“Uygun bulmuyorum. Çünkü zaten öğretmen süreç içerisinde çeşitli denetim mekanizmaları ile denetlenmekte ve gözlenmektedir. Dolayısıyla öğretmeni derste tekrar denetlemek bir artı katmayacaktır” (Ö26).

Gözlenmeyi uygun bulmadığını belirtip gerekçe olarak derste gözlenmenin öğretmene güvensizlik göstergesi anlamına geldiğini ifade eden öğretmenin ifadesi şu şekildedir:

“Hayır. Öğretmenin mesleğe başladıktan sonra ders denetiminin olması demek, şimdiye kadar ki eğitim hayatına güvenilmediği ve de yetersiz kişilerin bu pozisyonlara getirildiği demektir. Eksik bir şey var ki denetim ihtiyacı duyuluyor” (Ö15).

Okul müdürlerinin ders denetim yeterliklerinin değerlendirilmesi

Öğretmenlere yöneltilen “Okul müdürlerinin ders denetimi yeterliklerini nasıl değerlendirirsiniz? Sizce okul müdürleri ders denetimi konusunda yeterli mi? Niçin?” sorusuna verilen cevaplar üç kategoride toplanmıştır (Tablo 3). Okul müdürlerinin ders denetimi yeterlik düzeyleri konusunda öğretmenlerden 12’si mesleki deneyimleri sebebiyle müdürleri yeterli görmüştür. 15 öğretmen alan yeterliklerine sahip olmama durumlarına bağlı olarak kısmen yeterli bulmuştur. Ders denetimi yeterlikleri konusunda müdürleri yeterli bulmayan 21 öğretmen gerekçe olarak; akademik yetersizlik ve deneyimsizlik gibi sebepler belirtmiştir. Bu konuda 2 öğretmen de herhangi bir fikir belirtmemiştir.

Okul müdürlerinin ders denetimi yeterliklerine sahip olma durumuyla ilgili olarak mesleki deneyimleri sebebiyle müdürlerin denetim yeterliklerine *sahip olduğunu* düşünen öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Tablo 3.
Müdürlerin Ders Denetimi Yeterliklerine Sahip Olmaları

	Kodlar	f
Evet	Mesleki deneyim	12
Kısmen Evet	Alan yeterliklerine sahip olma durumu	15
Hayır	Akademik yetersizlik ve deneyimsizlik	21
Toplam		50

“Evet. Ders denetimi yapan kişinin farklı okullarda ve illerde çalışmış, farklı kişilerle tanışmış ve farklı bakış açılarına sahip olması beklenir. Bu özelliklere sahip bir müdür değerlendirmeyi daha geniş bir perspektifle yapabilir. Bu da beraberinde objektif bir değerlendirmeyi ortaya çıkarır. Müdürlerimizin bu özellikleri haiz olduğunu düşünüyorum” (Ö17).

“Evet. Okul müdürleri buldukları okul türüne göre çalıştıklarından ve Meslek Liselerinde meslek öğretmenleri arasından seçim yapıldığından ve okul müdürlerinin ders denetiminde mesleki yeterliğe sahip olduklarından ders denetimi de yeterli olmaktadır” (Ö28).

Müdürlerin denetim yeterliklerine kısmen sahip olduğunu ifade eden öğretmenlerden gerekçe olarak alanında yeterlik durumuna değinen öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

“Okul müdürleri alanlarında belli bir liyakate sahipse denetim yapmaları bir yere kadar kabul edilebilir. Farklı branşlarda ders denetimi yapmalarını doğru bulmuyorum. En fazla kendi alanlarında denetim yapma hakkı olmalı. Hem liyakatli ve yetişmiş hem de kendi alanında yetkin müdürlerin az olduğu düşünüldüğünde kısmen yeterliler diyebilirim” (Ö1).

“Yeterlik göreceli bir kavramdır. Tecrübe ve yaşantılarla doğru orantılı olarak artar. Tecrübe ne kadar fazlaysa yeterlik de buna bağlı olarak artar. İdarecilerimizi ele aldığımızda genelde genç ve deneyimsiz idarecilerle karşılaşılıyor, kısmen evet diyebileceğim” (Ö20).

Müdürlerin denetim yeterliklerine sahip olmadığı fikrini ortaya koyan ve gerekçe olarak akademik yetersizlik ve deneyimsizliği gösteren öğretmenlerin fikirlerine örnek olarak:

“Hayır. Okul müdürleri genel itibariyle her alana hakim olamadığından ve çoğu zaman pedagojiden uzak olduklarından faydalı ve yeterli bulmuyorum” (Ö5).

“Okul müdürleri ders denetimi konusunda yeterli değildir. Çünkü birçok okul müdürü senelerdir derse girmemektedir. Ayrıca ders denetimi yapacak öğretmenin branşıyla denetim yapacak olan müdürün aynı branşta olması daha iyi olacaktır” (Ö8).

“Hayır. Okul müdürü ders denetimi yaparsa bunu sadece eğitim bilimleri alanında yapabilir. Bunun dışındaki öğretim kısmı göz ardı edilmiş olur. Kişinin alanında yeterliliği okuldaki pozisyonuna göre ise okulda tek uzman okul müdürü mü oluyor? Uzun yıllar okul müdürlüğü yapan birinin derse girme de zorlandıkları düşünüldüğünde gerçekten profesyonel midirler?” (Ö15).

“Hayır. Okul müdürlerinin idarecilik vasfı olduğunu unutmamalıyız. Denetimler açısından yeterli bulmuyorum. Çünkü dersi işleyen öğretmenin ders içindeki aktif katılımını sadece bir ders veya bir zamanla belirleyemez. Denetimi yapacak kişinin branş olarak da aynı olması büyük önem taşır. Denetim özellikle akademik anlamda bir uzmanlık ister ki zamanla eğitim öğretimden uzaklaşan idarecilerin sağlıklı yapabileceği bir olay değildir” (Ö42).

“Profesyonel manada yeterli değiller. Genelde bakıp çıkmakla yetiniyorlar. Sonrasında rehberlik etmek bir kenarda dursun ders esnasında bile nelere dikkat edilmesi gerektiğinin farkında değiller ve evrak işlerine dalıyorlar” (Ö4).

“Hayır. Öğretmenin başarısını sadece yılda bir iki defa derse girip birkaç soru sorarak ölçmek profesyonellikten uzak olduğu gibi son derece yanlış bir uygulamadır. Bir de okul müdürleri değerlendirme yaparken hiç öğretmen olmamışlar gibi öğretmenlerden üstün bir başarı performansı beklemektedirler” (Ö44).

“Hayır, okul müdürlerinin ders denetimi yeterliklerini uygun bulmuyorum. Profesyonel yaklaşımdan eser yok. Bazı öğretmenleri kayırma durumu ortaya çıkıyor. Müdüre yakın olan hocaların denetimi rahat rahat olurken anlamadıkları öğretmenlerin kasılmasına sebep oluyor” (Ö11).

Ders denetiminin verimliliği

Öğretmenler, kendilerine yöneltilen “Sizce ders denetimi nasıl yapılırsa daha verimli ve etkili olur?” sorusuna çeşitli yanıtlar vermişlerdir. Ders denetiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda öğretmenler sırayla; yapıcı, geliştirmeye yönelik, sürece yayılarak yapılmalı, yetkin kişilerce yapılmalı, doğallık ve olağan seyir aksatılmadan yapılmalı, gibi farklı görüşler belirtmiştir. Bazı öğretmenler birden fazla kategoriye dâhil edilebilecek fikirler beyan etmekle birlikte 8 öğretmen herhangi bir fikir beyan etmemiştir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri kategoriler halinde tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Ders Denetiminin Verimliliği

Kodlar	f
Yapıcı, geliştirmeye yönelik, sürece yayılarak yapılma	36
Yetkin kişilerce yapılma	7
Doğallık, olağan seyir aksatılmadan yapılma	6
Toplam	50

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu verimli ve etkili bir ders denetiminin yapıcı, geliştirmeye yönelik olması gerektiğini savunmuş ve durumu farklı şekillerde ifade etmişlerdir. Geliştirmeye yönelik denetim fikrini savunan öğretmen ifadeleri şu şekildedir:

“Öncelik denetleme değil de tecrübe aktarımına verilmeli. Öğretmenler deneyimlerini yeni meslektaşlarına aktarmalı ve geçmiş-gelecek zamanda çocukların davranışlarına göre edindiği tecrübeleri hayata aktarmalı. Ayrıca öğretmenler kendilerini geliştirici seminerler almalı ve sistemli gelişim içinde olmalıdır” (Ö10).

“Ders denetimi yapılmadan önce kesinlikle öğretmenin bilgilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Onunla derse girmeden önce ön bir görüşme yapılmalı. Denetim yapan kişinin de neleri göz önünde bulundurması gerektiği konusunda tam bir bilgi sahibi olması daha etkili bir denetim gerçekleştirmesini sağlar. Denetim esnasında denetçinin madde madde eksikleri not alması ve ders sonrası dönütlerde bulunması öğretmeni mesleki açıdan geliştirir ve yeterliklerini ölçebilmesine hizmet eder” (Ö22).

“Ders denetimleri öğretmenlere rehberlik ve yeni gelişmeleri anlatma ve gelişimlerine adaptasyonu sağlamak üzere yapılmalı. Öğretmene rahatsızlık ve endişe verilmemeli, bir tehdit unsuru olarak kullanılmamalı. Bir ders denetiminin neticesinde öğretmenin kazanımlarını değerlendirebilmesi gerekir. Sadece hata ve eksikleri tespit eden bir denetlemeden ibaret olmamalı. Yapılan iyi uygulamaların da değerlendirilerek öğretmenin onurlandırılması gerekir” (Ö27).

“İlk olarak dersi dinlenecek öğretmen haberdar olursa daha iyi olacağını düşünüyorum. Böylelikle daha rahat bir ders ortamı oluşturulacaktır. Denetim, öğretmenin mesleki anlamda gelişimine katkı sağlayacak şekilde yapılmalıdır. Denetim sonrası görüşler olumlu dille

aktarılmalıdır. Eksik yönler belirtilerek öğretmen motive edilmelidir. Aslında denetim gibi değil de daha çok geliştirici yönde yapılmalıdır” (Ö30).

“Öğretmen süreçten haberdar olursa, eksiklerini gözden geçirebilir. Dolayısıyla öğretmenle işbirliği içerisinde geçirilen bir denetim yapılmalıdır. Denetleneceği konulardan önceden haberdar olan bir öğretmen, nerede eksik nerede yeterli olduğu çıkarımına sahip olabilir ve denetim gelişimine katkı sunar” (Ö34).

“Öncelikle denetim öncesi idareci öğretmen ile görüşmeli ve derse neden katılacağını açık ve net bir şekilde belirtmeli. Nezaket ölçülerine dikkat etmeli ve sanki sorgulamaya gidiyormuş gibi davranmamalı. Sonrasında eksik gördüklerini rehberlik çerçevesinde değerlendirip yönlendirmede bulunmalıdır. Son olarak eksikliklerin giderilip giderilmediğini görmelidir. Saygıyı elden bırakmadan geliştirici bir denetim sergilenmelidir. İyi bilinmelidir ki denetlenen de denetleyici de öğretmendir, sadece konum ve görevler farklıdır” (Ö36).

Etkili ders denetiminin olağan seyir aksatılmadan ve doğal bir şekilde yapılmasıyla mümkün olacağı ifade eden öğretmenlerin görüşleri şu şekilde örneklendirilebilir:

“Ders denetimi öğretmenin “öğretmenlik meslek bilgisi” ve yeterlik vasfını iyileştirir. Öğretmen ders denetimi ile ister istemez kendini güncelleme ihtiyacı hisseder. Bu denetim daha çok hissettirilmeden ve objektif yapılmalıdır. Denetimden sonra gerekli tebrik, taltif, uyarı veya değerlendirmenin incitmeden, kırmadan ya da şımartılmadan yapılması eğitici ve verimli olacaktır” (Ö21).

“Öncelikle denetim yapılacak öğretmen doğal ortamında gözleneceğinden bilgi verilmemesi, müfettiş denetimi havasından çıkarılmalıdır denetleme işlemi. Bu şekilde öğretmen doğal seyri içerisinde; ders öncesi hazırlığı, kullandığı materyaller, aktiviteler, zaman yönetimi gibi olgular objektif bir şekilde gözlemlenebilir. Denetim not verme veya alma kaygısından ziyade sıcak bir öğretim ortamında yapılmalıdır. Bu şekilde öğretmenin kendini rahat hissedebileceği, yeteneklerini sergileyebileceği doğal ortamlarda denetim yapılmalıdır. Yine denetim süreci sonunda birlikte oturularak analiz yapılarak değerlendirme nihayet bulmalıdır” (Ö24).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Lise müdürlerinin ders denetimi uygulamasının öğretmenlerce değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmada 50 öğretmenle mülakat yapılmış ve araştırma sonuçları sırayla ifade edilmiştir.

Ders denetimi kapsamında öğretmenlerin derste gözlemlenmesini uygun bulup bulmadıkları konusunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu (50 farklı görüşte 23 evet, 11 kısmen evet denildi) akademik gereklilik ve liyakat sahibi kişilerle yapılması koşuluyla denetim amacıyla gözlemlenmeyi uygun ve gerekli bulmuşlardır. Fakat öğretmenlerin yaklaşık üçte birlik kısmı (N:50, f: 14) denetleyici liyakatsizliği, denetimin baskı unsuru olarak kullanılması, sınıf ortamının gizliliğini ihlal etmesi, denetlemeye ihtiyacın olmaması, denetlemenin öğretmene güvensizlik göstergesi olarak görülmesi gibi sebeplerle ders denetimi kapsamında gözlemlenmenin uygun olmadığını belirtmişlerdir. Eğitim denetiminde esas amaç, eğitim-öğretim sürecini geliştirmektir. Aydın (2005) denetimin, öğrenci başarısının iyileştirilmesine yardım konusunda aracılık eden bir işleve sahip olduğunu ifade etmektedir. Eğitsel amaçlara ulaşılmasında en belirleyici faktörlerden biri kuşkusuz öğretmenlerdir. Öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri eğitim-öğretim sürecinin sağlıklı bir şekilde işleyişinde başat bir role sahiptir. Öğretmenlerin öğretmenlik rollerini gereğince yerine getirebilmeleri yeni anlayış ve gelişmelerin ışığında denetim etkinliklerinin niceliği ve niteliği ile yakından ilişkilidir. Bernard ve Goodyear’a, (2014) göre, eğitim-öğretimin hedeflerinin gerçekleştirilmesinde, öğretmenlere gerekli mesleki yardım ve rehberliğin sağlanmasında, öğretmenlerin sınıf içinde etkinliklerinin denetlenmesi ve gözlemlenmesi ile mümkündür. Öğretmenler, bireysel olarak kendilerini geliştirme konusunda ne kadar gayretli olurlarsa olsunlar eğitim-öğretim alanında meydana gelen her türlü değişim ve yeniliğe uyum sağlamaları ve mesleki niteliklerini arttırabilmeleri için mesleki yardım ve rehberliğe ihtiyaç duyacaklardır. Nitekim Aslanargun ve Tarku (2014), Sabancı ve Şahin (2007), yaptıkları araştırmalarda

öğretmenlerin sınıf yönetimi, öğrencilerle ilgili problemlerle başa çıkma, teknolojik donanım kullanımı, kişisel ve mesleki gelişim, öğretme-öğrenme sürecini daha etkili hale getirme gibi konularda yardım ve rehberliğe gereksinim duydukları sonucuna ulaşmışlardır. Özen'e (2011) göre günümüzde çağdaş eğitimle beraber çağdaş denetim sistemleri içinde performans değerlendirmenin gerekli olduğu kabul edilmekte; açıklık, katılım, güven, objektiflik önemli performans değerlendirme kriterleri olarak görülmekte, böylece kurgulanan eğitim sisteminde verimliliğe dayalı, başka bir deyişle performansın somut göstergeler, kriterlerle ifade edildiği hesap verir yeni kamu eğitim sistemi organize edilmektedir. Bu açıklamadan da anlaşılacağına göre, öğretmenlerin sınıf içinde denetlenip gözlemlenmeleri, sağlıklı bir performans değerlendirmesi yapılabilmesinin de önemli ölçütlerden biri olduğu söylenebilir.

Okul müdürlerinin ders denetimi yeterliklerini nasıl değerlendirdikleri, müdürlerin denetim konusunda yeterlik durumu öğretmenlere sorulmuştur. Öğretmenlerin çoğunluğu sahip oldukları mesleki deneyimleri ve kişisel olarak alan yeterliklerine sahip olmaları durumuna bağlı olarak okul müdürlerinin ders denetimi yeterliklerine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Okul müdürlerinin ders denetimi yeterliklerine sahip olmadıklarını düşünen öğretmenler gerekçe olarak müdürlerin akademik yetersizlik ve deneyimsizliklerini ileri sürmüşlerdir. Altun, Şanlı ve Tan'ın (2015) yapmış oldukları araştırmalarda öğretmenler, okul müdürlerini sınıf içi etkinlikleri değerlendirme açısından yetersiz bulurken, Batmaz ve Özmen (2006) ile Görgün Karakuş'un (2019) yaptığı araştırmada öğretmenlerin okul müdürlerini ders denetimi yeterlilikleri konusunda "orta" düzeyde yeterli gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Okul yöneticilerinin ders denetimi ile ilgili yapılan araştırmalara incelendiğinde, genel olarak, okul müdürlerinin diğer işlerin yoğunluğundan denetime yeterli zaman ayırmadığı, buna rağmen ders denetiminin okul müdürü tarafından yapılması gerektiği görüşü daha baskın çıkmaktadır. Okul yöneticilerinin denetim yeterlilikleri konusunda ise kaygılar mevcuttur. Okul müdürü tarafından yapılan denetim sonucunda geri bildirim alınabildiği, öğretmenlerin eksiklerini daha iyi gördükleri, denetimin daha rahat geçirileceği görüşleri de belirtilmektedir (Altun, Şanlı ve Tan, 2015). Bu araştırma sonuçlarına göre, okul müdürlerinin ders denetimi yeterlilikleri açısından istenen düzeyde olmadıkları söylenebilir. Oysa beklenti, okul müdürlerinin öğretmenlerin mesleki yönden geliştirilmeleri için gerekli rehberliği ve mesleki yardımı yapabilmeleridir.

Verimli ve etkili bir ders denetiminin nasıl olması gerektiği konusunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu ders denetiminin; yapıcı, geliştirmeye yönelik ve sürece yayılarak yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Etkili bir ders denetimiyle ilgili olarak değinilen diğer fikirler; denetçinin yetkin olması ve doğal, olağan seyir aksatılmadan denetim yapılması gerektiğidir. Denetimin yapıcı, geliştirmeye dönük olması çoğunlukla sağlıklı bir iletişimle sağlanacaktır. İletişimde kullanılan dilin insan odaklı ve demokratik yaklaşım içerisinde olması öğretmenlerce beklenmektedir. Fakat burada bazı endişeler yer almaktadır. Kurt'un (2009) yapmış olduğu çalışmada, okul yöneticilerinin eğitim öğretimin kalitesini arttırmak için düzenlenecek olan etkinliklerde gördüğü eksiklikler ve bu eksiklikler için alınması gereken tedbirler ile ilgili iletişim sürecinde çok farklı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Seçen'in (2010) yaptığı araştırmada, denetmenler, okul yöneticileri ve öğretmenler denetim sürecinde yaşanan sorunlardan birinin iletişim yetersizliği olduğunu belirtmişlerdir. Oğuz, Yılmaz ve Taşdan'ın (2007) 13 farklı ilde görevli ilköğretim denetmenleri ve okul yöneticilerinin denetim inançlarını incelediği araştırmada ise ilköğretim denetmenlerinin demokratik denetim inancının okul yöneticilerinden daha düşük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ders denetimiyle ilgili araştırmalar da dâhil olmak üzere okullarda denetimde birçok karmaşıklığın olduğu görülmektedir.

Denetimle ilgili yapılan bazı araştırmalar incelendiğinde birçok okul yöneticisinin asıl önemli denetim görevi olan eğitim-öğretimin iyileştirilmesi konusuna yeterince yer vermedikleri ve çoğunlukla personel, fiziksel ortamın iyileştirilmesi, işletme vb. görevlere öncelik verdikleri ile ilgili birçok çalışma görülmektedir (Başar, 1981; Fıncıoğulları Bige, 2014). Görgün Karakuş (2019) araştırmasında, öğretmenlere göre, okul müdürlerinin denetim görevlerini yerine getirmede "fiziki mekânları" denetleme görevini diğer denetim görevlerine göre daha başarılı olarak yaptıklarını belirtmektedir. Halbuki çağın gereklerine göre denetim ile ilgili yaklaşımlar, Türk eğitim sisteminde denetmen, denetim ve değerlendirmenin değişen içeriği, okul ve öğretmen sayısındaki dengesizlikler, okul yöneticilerin rol ve görevlerindeki değişimler bir arada değerlendirildiğinde okul müdürlerinin yapacakları denetim ve bu denetim etkinlikleri çok önemlidir (Yılmaz, 2009). Okul müdürlerinin, asıl görevlerinin eğitim öğretim sürecini iyileştirmek, geliştirmek, öğrenci başarısını arttırmak ve böylece okulun etkililiğini sağlamak olduğu düşünüldüğünde öğretimsel etkinliklere ve eğitim-öğretim sürecine ilişkin denetimlere daha fazla zaman ayırmaları ve öncelik vermeleri beklenir. Ancak yapılan bazı araştırmalarda (Akçay

ve Başar, 2004; Alkan, 1999), okul müdürlerinin eğitim öğretimle ilgili işlere diğer faaliyetlere göre daha az zaman ayırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Oysa okul müdürlerinin eğitim-öğretime odaklanmaları ve okuldaki yönetsel işlerin merkezine öğretimi geliştirmeyi almaları gerekir.

Öneriler

Ders denetimlerinde okul müdürlerinden beklenen önceliğin liyakat ve yeterlilik olduğu görülmektedir. Denetimler için yeterliğe dayalı eğitimlerin verilmesi ya da eğitim yönetimi alanında lisansüstü eğitim şartı getirilebilir. Alternatif olarak MEB'in öncülüğünde okul yöneticiliğine dair sertifikasyon programları hazırlanabilir.

Ders denetimlerinin temelinde çağdaş denetim yaklaşımı yatmaktadır. Fakat öğretmenlerin birçoğu okul yöneticilerinin denetime dair referansları ile çağdaş denetim ilkelerinin örtüşmediği konusunda endişeli görünmektedir. Çağdaş denetim ilkelerinin anlaşılması adına denetim etkinliklerine dair güzel örneklerin paylaşılması önerilir.

Okul yöneticilerinin denetim konusunda yaptıkları çalışmaların takibi ve dönütü sağlanarak ders denetiminin öncelikli işler arasında yer aldığı vurgulanabilir.

Kaynaklar

- Alkan, A. (1999). *İlköğretim okul müdürlerinin çalışma zamanlarını değerlendirme biçimleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Akçay, C. ve Başar, M. A. (2004). İlköğretim okul müdürlerinin yönetsel görevlere ayırdıkları zaman ve bunları önemli görme dereceleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 170-197.
- Akyüz, Y. (2005). *Türk eğitim tarihi (MÖ 1000 – MS 2004)*. 9. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Altun, M., Şanlı, Ö. ve Tan, Ç. (2015). Maarif müfettişlerinin, okul müdürlerinin denetmenlik görevleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(3), 79-96.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S.(2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Aslanargun, E. ve Tarku, E. (2014). Öğretmenlerin mesleki denetim ve rehberlik konusunda müfettişlerden beklentileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 20(3), 281-306.
- Aydın, İ. (2005). *Öğretimde denetim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, M. (1986). *Çağdaş eğitim denetimi*. 2. baskı. İM: Ankara.
- Başar, H. (1981). *Okul yöneticisinin denetim görevi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Başgöz, İ. (2005). *Türkiye'nin eğitim çıkması ve Atatürk*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Batmaz, C. ve Özmen, F. (2006). İlköğretim okul müdürlerinin öğretmen denetimindeki etkililikleri hizmet yılı ve görev türü değişkenine göre öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 102-120.
- Bernard, J. M. ve Goodyear, R. K. (2014). *Fundamentals of clinical supervision*. (5th Edition). New Jersey: Pearson Education.
- Binbaşoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Buluç, B. (1997). Türk eğitim sisteminde teftiş ve denetim alt sisteminin gelişim süreci. *Bilgi Çağında Eğitim Dergisi*, 1997(4), 27-30.
- Çelebi, N. ve Asan, H. T. (2016). Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitimde denetim anlayışı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(27), 18-31.
- Çetin, M. (2012). İlköğretim okullarında okul müdürlerinin yaptığı denetimin öğretmenlerin mesleki gelişim ve yeterliliklerine etkisi. Kongre Bildiri Kitapçığı, *IV. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi*, içinde (ss. 37-42). Muğla
- Fırıncıoğulları Bige, E.(2014). *İlkokul müdürlerinin ders denetimleri ile ilgili öğretmen görüşleri*. Aydın (Tez no: 358509). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. 6th Ed. New York: McGraw-Hill.
- Görgün Karakaş, H. (2019). *Okul müdürlerinin denetim görevlerini yerine getirme düzeylerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Siirt Üniversitesi SBE Eğitim Yönetimi ABD, Siirt

- Kurt, S. (2009). *İlköğretim kurumlarındaki yöneticilerin denetleme faaliyetlerine ilişkin yönetici görüşlerinin değerlendirilmesinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans dönem projesi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- MEB. (1993). *Teftiş kurulu yönetmeliği*. MEB: Ankara.
- MEB. (2000). *2508 sayılı Tebliğler Dergisi: Okul müdürünün görev, yetki ve sorumluluğu*. MEB: Ankara.
- MEB. (2005). *Rehberlik ve denetim başkanlığı rehberlik ve denetim rehberi*. MEB: Ankara
- MEB. (2013). *Eğitim yönetimi ve denetimi el kitabı*. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü ArGe çalışmaları.
- Resmi Gazete*. (2010). 5984 sayılı MEB teşkilat ve görevleri hakkında kanun ile devlet memurları kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun (13 Haziran 2010 tarih ve 27610 sayılı R. G.).
- Resmi Gazete*. (2011). 14 Eylül 2011 tarihli 652 sayılı kanun hükmünde kararname.
- Resmi Gazete*. (2014). 6528 sayılı millî eğitim temel kanunu ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnemelerde değişiklik yapılmasına dair kanun (14.03.2014 tarih ve 28941 sayılı R.G.).
- Resmi Gazete*. (2016). 6764 sayılı MEB teşkilat ve görevleri hakkında KHK ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnemelerde değişiklik yapılmasına dair kanun (09.12.2016 tarih ve 29913 sayılı R.G.).
- Oğuz, E., Yılmaz, K. ve Taşdan, M. (2007). İlköğretim denetmenlerinin ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 39-51.
- Özen, F. (2011). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin görüşlerine göre okul geliştirme aracı olarak hesap verebilirlik* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sabancı A. ve Şahin A. (2007). Denetmenlerin öğretmenlik yeterlik alanları açısından devlet ilköğretim okulu sınıf öğretmenlerine rehberlik görevlerini gerçekleştirme düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 32(145), 85-95.
- Seçen, A. (2010). *İlköğretim okullarındaki denetim uygulamalarının değerlendirilmesi*. Ankara: MEB.
- Somel, S. A. (2001). *Osmanlı'da eğitimin modernleşmesi (1839-1908): İslamlaşma, otokrasi, disiplin*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, S., Elçiçek, Z. ve Tösten, R. (2013). Türk eğitim sisteminde teftişin tarihsel gelişimi ve bu gelişim süreci içerisindeki sorunlar. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 1105-1126.
- Taymaz, H. (2005). *Teftiş: Kavramlar-İlkeler-Yöntemler*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Taymaz, H. (2010). *Eğitim sisteminde teftiş. Kavramlar, ilkeler, yöntemler*. Ankara: PegemA Yayıncılık
- Taymaz, H. (2015). *Eğitim sisteminde teftiş*. (11.Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Uluğ, F. (2013). *Eğitim denetiminde yapısal dönüşüm ve bütünlük arayışı*. Erişim adresi: www.temsen.org.tr/nereye-kadar-180-is-gunu/
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz K. (2009) Okul müdürlerinin denetim görevi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 19-35.

Extended Abstract

Introduction

The supervision is an integral part of the management process. The purpose of supervision in the education system is to ensure the effectiveness and efficiency of the school. It will be possible for the teachers who are considered as significant determinants of the realization of the objectives of education to be able to fulfill their duties properly in the developing and changing world, with renewing and developing the special field, pedagogy and general cultural information during the service period. Up to recent years, teacher or course supervision in Turkey was carried out by the education inspectors and ministry inspectors. With the innovations in the education system, new regulations have been made occasionally in the supervision system. In the first six months of 2010, the most radical changes took place and these arrangements reorganized the duties of the education supervisors. Among the duties of the new education inspectors, which were recently identified, teacher supervision took place with the changes in 2014 and 2016. For this reason, according to the previously determined legislation, the course supervision of the teachers made by the education inspectors were given to the school principals. After

this development, the conduct of the course supervision by the school principals, the workload and competence issues were started some discussion. The aim of this study is to evaluate the course supervision practices of high school principals according to the opinions of the field teachers who take courses in high schools.

Method

For this purpose, an interview was conducted with randomly selected 50 teachers who were working in 9 high schools in Siirt city center. The research is a descriptive research designed with qualitative method. To collect detailed data from teachers, interviews were conducted using structured interview form. The questions of the structured interview form were prepared based on the literature and the current practices and arranged in the preliminary interviews with the teachers and school administrators. The questions in the form are revised by the academicians who are experts in the field. The data were analyzed by content analysis technique and expressed as tables.

Findings

According to the findings of the study, 23 teachers think the course supervision as appropriate due to the academic requirement. 11 of the teachers find it partially appropriate. On the other hand, 16 teachers think course supervision as inappropriate because of the following reasons; the lack of need, violation of confidentiality, creating pressure, incapability of supervisors, unreliability. Twelve of the teachers found school principals as sufficient in terms of their professional experience. 15 teachers found the principals as partially sufficient in terms of their lack of competencies and communication skills. 21 teachers who did not find the principals enough about the competencies of the course supervision were cited as; academic inadequacy and inexperience.

Result

In terms of course supervision, the majority of teachers (from 50 different views, 23 yes, 11 partly yes) found the course supervision as suitable for academic purposes with the condition that it should be conducted with competent people. However, approximately one third of the teachers (N:50, f:14) stated that it was not appropriate to observe within the scope of the course supervision due to supervisory incapability, the use of the control as pressure, the violation of the privacy of the classroom environment, the lack of supervision, and the fact that supervision is seen as an indicator of distrust to the teacher. The main purpose of the education supervision is to improve the education process. Teachers were asked how the school principals evaluate their course supervision, and the proficiency of the principals in terms of supervision. The majority of teachers stated that school principals have competence in course supervision, depending on their professional experience and their personal competence. The teachers who thought that the school principals did not have the qualifications for the supervision of the courses suggested the principals' academic inadequacy and inexperience. In terms of efficient and effective course supervision, the vast majority of teachers stated that the supervision should be constructive, development based and process oriented. Other ideas addressed in relation to effective course supervision; that the supervisor should be competent and that the supervision should be carried out without interfering with the natural, usual process.